Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, хычауман ай (май), 25, 2023 жыл

№ 61 (21262)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Экономика

«Каббалкгипс» ишин башларыкъды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** «Эко-Золопродукт» биригиуню баш директору **Фархад Исмайылов** бла ушагъындан сора «Каббалкгипс» завод ишин жангыдан башларыгъыны юсюнден билдиргенди. Биригиу ол предприятияны жангыртыу жаны бла проектге ахча бла себеплик этерикди. Аны юсюнден сёлешиуле былтырдан бери бардырыладыла.

«Заводну бизни регионубузну экономикасына кибик, къыралны саулай къурулуш бёлюмюне да магъанасы улуду. Аптакъда импортну алышындыры жаны бла ол бек керекди. Ол ишлеп башласа, республиканы бюджетине андан файда тюшгени бла къалмай, къошакъ ишчи жерле да къураргъа къолдан келликди», – деп чертгенди Казбек Коков.

КъМР-ни Башчысы республикада тюрлю-тюрлю сылтаула бла жабылгъан предприятиланы жангыдан тирилтиу жаны бла иш тохтаусуз бардырылгъанын айтып тургъанды. Алай бла, Нальчикде макарон фабрика, Чегемде мияла завод да ишлеп башлагъандыла. Ол а инвестициланы хайырындан болгъанды.

Тюбешиую кезиюнде заводну андан ары айныгыну онглары да сюзюлгенди. Эсигизге салайыкъ: предприятияны гипс таш чыгъарылгъан жери бардыы. Фархад Исмайылов заводну оборудованиясын тап халгъа келтиригенде, къурулуш ташланы къазып чыгъарыуну бла жарашдыруну да къураргъа кереклисин эсгертгенди. Инвестор белгилегеннге кёре, ал кезиуде 200 ишчи жер ачыллыкъды, артда алагъа къошула барлыкъды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Жазылыу-2023

Газет маданиятыбызны бла тарыхыбызны айырмалы ышанларын билирге болушады

Ана тил адамны туугъан заманындан башлап ич дуниясын, миллет энчиликлерин, жашаугъа кёз къарамын, адеплигин къурайды. Бизге халкъыбызны культурасын бла тарыхын ангыларгъа, аны башхалагъа ушамагъан ышанларын билирге болушады. Ол уллу байлыгъыбызды, анга сакъ болургъа, аяулу кёзден къараргъа, айнытыргъа борчлубуз.

Аны ючюн а россейли кёп миллетли культураны айырылмазлыкъ кесеги – миллет тиллени сакълау эм айнытыу жаны бла мадарла толтуру – артыкъда магъаналыды. Ол себепден хар юйюрде, жамауатда саулай да республиканы

къырал тиллеринде сёлешиу, окъуу энчи жерни алыргъа тийишлиди.

Газетле шёндюгю заманда жамауатда магъаналы борчланы толтурадыла. Хар адамгъа, уллугъа, гитчеге да, билим бередиле: жашау халланы, табийгъатыбызны, жамауат болумну, башха затланы юслеринде да. Басма органланы социал эм адамлыкъ ышанланы кёрауда магъаналары биютюнда улуду. Миллет тилледе чыкъгъан газетле, профессионал жумушланы толтургъанлары бла бирге, ана тилибизни сакълауда артыкъда уллу ишни тамамлайдыла.

Жууукъларым, танышларым, кёсим да «Заманны» эртденде окъуйбуз. Газетге кёп жылланы ичинде миллетге, республиканы халкъына хайырлы ишни толтургъаны ючюн ыразылыгъымы билдиреме. Республиканы халкъларыны культура хазнасын, адет-тёрелерин сакълар ючюн, ана тилде окъугъанны магъаналылыгъын ангылап, алагъа жазылыргъа чакъырама. «Заман» газетге уа чыгъармачылыкъ жетишимле, тюз кёллю окъуучуланы санына къошулурун тежейме.

БАЙДАЛАНЫ Салих.
КъМР-ни Парламентини Промышленность, транспорт, связь эм жол мюлк жаны бла комитетини башчысы.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Жокълау

Казбек Коков районлада къурулушланы баргъанларына къарагъанды

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков бу кюнледе республиканы районларында болуп, социал объектлени къурулушлары, школланы жангыртыу, «Къоркъуусуз эмда тынгылы жолла» миллет проектге кёре бардырылгъан жол ишле къалай баргъанларына къарагъанды.

Республиканы оноучусу жокълагъан объектледен бири Нальчикде Мовсисян орам бла ётген автомобиль жолну эккилометрлик кесегиди. Аны Идаров атлы эмда Къабарты орамлада транзит транспортну бла ауур жюкле ташыучу машиналаны санын азайтыргъа онг берликди. Биогюнлюкде жол жаннары бегитиле турадыла, илипинле тартыладыла, чыракълы чыпынлагъа орунла къазыладыла. Кёп да бармай а ишчиле асфальтны биринчи къатысын салыргъа жерни хазырларыкъдыла.

Казбек Коков кёп болмай хайырланылыргъа берилген Майский–Заречное–Ново-Ивановское автомобиль жолну да халин кёргенди. Аны узунлугу 2,5 километрди. Мында тийишли мадарла этилгенлерини хайырындан, жол сыйдам да, къоркъуусуз да болгъанды. Тапландырыу ишле тохташдырылгъан болжаллардан артха къалмай тындырылгъандыла.

КъМР-ни Башчысы дагъыда Урван районда талай жолгъа къарап чыкъгъанды. Мында былтыр автомобиль жолланы 11 километри игилендирилгенди. Сёз Герменчикде, Эски Черекде эмда Кахунда жолланы юслеринден барады. Битеу да юч жылгъа жолланы 50 километри тап халгъа келтирилгенди.

Быйылны юсонден айтханда, Нальчик–Майский, Эски Черек-Чёрная Речка, Нарткъала–Кахун–Правоурванский, Кахунну бла Псынабону аралары жолланы, Эски Черек эмда Черная Речка элледе жолланы бир кесегини, Нарткъалада Ахметов эмда Къабарты орамланы тапландырыргъа белгилененди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Тинтиу

Этни бла сютню аслам халда чыгъарыр умутда

Кёп болмай РФ-ни Эл мюлк министерстосуну малчылыкъ эм къумалылыкъ жаны бла департаментини таматасы Дмитрий Бутусов Къабарты-Малкъарда болгъанды эмда КъМР-ни эл мюлк министри Хасан Сижажев бла бирге Прохладна районда юй къанатлыла ёсдюрген «Велес-Агро» предприятияны жокълагъанды.

Биригиуню таматасы Алим Башоров къонакълагъа жылгъа этден юч минг тонна жарашдыргъан цехни кёргюзтгенди. Жылгъа элли минг тонна комбикорма хазырлагъан заводха баргъанларында уа, аны таматасы Руслан Рыбальченко производствону, технологияланы, лабораторияны, оборудованияны, складланы, сабанлыкъларыны эм башха затланы юслеринден да хапар билдиргенди. Ол айтханыча, биогюнлюкде заводда жюзден аслам адам урунады. Алагъа хата жетмезине аслам эс бурулады. Предприятие бусагъатда учуз багъасы бла жылгъа 20 минг тонна продукция чыгъарады.

«Велес-Агрону» баш зоотехниги Павел Савкин да юй къанатлыланы бройлер РОСС-308 тюрлюлерин ёсдюрюню эмда жарашдыруну жашырынлыкъларын ачыкълагъанды. Комплекс 22 корпусдан къуралады. Аланы хар биринде 40- шар минг тауукъ барды. Жылгъа ала алты кере жангыртылынадыла эмда сагъынылгъан кезиуде 18,7 минг тонна чакълы эт сатылады. Ашларына кёбюсюнде кеслеринде ёсдюрюлген нартюх бла будай хайырланылады. Келир заманда этден аслам алыргъа эм жангы оборудование къоллу болургъа мурат этгенлерин да жашырмагъанды.

Ызы бла къонакъла мал комплексни, ол санда тууар этни жарашдыргъан цехлени жокълагъандыла. Предприятияны онглары уллуду, эртденде бери урунгъанла, инвесторла эм хаза болум да ишни жетишимли барырына себеплик этедиле. Анга кёре производство дайым айныйды, ишчи жерле къураладыла эм экономиканы байыкъландырыугъа да ахшы къошумчулукъ этиледи.

– Кертиди, предприятие толу кючю бла ишлемегени жарсытады. Биогюнлюкде рынокга мында чыгъарылгъанча экология продукция керекди. Анга кесибиз да шагъат болгъанбыз. Малчылыкъны юсюнден айтханда да, къыйматлы проектле кёпдюле, – деп къошханды Дмитрий Бутусов.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кавказ ючюн къазауатда (1943 жыл) немис-фашист аскерлени ууатыугъа къатышхан чекчилеге эсгертме салыуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Кавказ ючюн къазауатда (1943 жыл) немис-фашист аскерлени ууатыугъа къатышхан чекчилеге эсде къалырча этер муратда эмда «Тарых кезиуле, ол санда уллу жетишимле болдургъан, Къабарты-Малкъар Республиканы аллында да къыйынлары болгъан инсанланы атлары унутулмазча этиуню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы 2012 жылны 18 декабринде чыгъарылгъан 94-РЗ номерли Законуну 7-чи статьясыны 1-чи кесегине тийишлиликде **бегим этеме**:

1. Кавказ ючюн къазауатда (1943 жыл) немис-фашист аскерлени ууатыугъа къатышхан чекчилеге Нальчик шахарны Мальбахов орамында солуу терек бахчада эсгертме салыргъа.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу бу Указны толтуру бла байламлы къурау ишлени тындырыуну жалчытыргъа борчлу этиледи.

3. Бу Указ къалай толтурулгъанына контроль этиу Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары М.Б.Хубиевни боюнуна салынады.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2023 жылны 17 майы, №49-УГ

З.М. Бгажнокованы Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республикада борчлу халда медицина страхование системаны айнытыугъа салгъан къыйыны эмда кёп жылланы бет жарыкълы урунгъаны ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла **БГАЖНОКОВА Зурият Мухамедовнаны** – Къабарты-Малкъар Республиканы Борчлу халда медицина страхованияны жер-жерли фондуну таматасын саугъаларгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2023 жылны 17 майы, №50-УГ

Жамауат тынгылаула

Файдаларыбыз кёбейгендиле, къырал борчубуз азайтылгъанды

КъМР-ни Парламентинде жамауат тынгылаулада 2022 жылда республиканы бюджет эмда Борчлу халда медицина страхованияны КъМР-де жер-жерли фондуну бюджети къалай толтурулгъанлары сюзюлгенди. Жыйылыуну законла чыгъарыучу органны башчысы Татьяна Егорова бардырыгъанды. Кенгеше толтуруучу эм жер-жерли власть органланы, медицина организацияланы, жамауат биригиулени келечилери къатышхандыла.

Татьяна Егорова былтыр республиканы экономикасыны болумуну эсеплери эмда келир кезиуге борчла КъМР-ни Башчысыны Посланиясында белгиленнгенлерин эсгертгенди. «Казбек Коков бюджетни файдалары эки кереге кёбейгенлерин эмда 64,8 миллиард сомгъа жетгенлерин чертгенди. Кеси файдаларыбызны ёсгенлерин эмда къырал борч 2021 жылны ёлчеминде къалгъанын иги шартлагъа санагъанды. Республика багъалы коммерциялы кредитле алмагъанды. Ол а федерал арадан этилген болушлукъну, законла чыгъарыучу, аланы толтуруучу эм башха жууаплы органланы бирге келишип ишлегенлерини хайырындан», – дегенди спикер.

Республиканы бюджетни юсюнден айтханда, ол социал магъаналы болгъаны эсгертилгенди. Къоранчланы 71,7 проценти (45,3 миллиард сом) инсанланы социал излемлерин тамамлаугъа къоратылгъанды. Татьяна Борисовна Правительство алгъан борчланы барысын да толтургъанын белгилегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

25 май – Филологну кюню

«Тили айнымагъан миллет халкъча сакъланмайды»

Яникойчу Улбашланы Зульфия КъМКъУ-ну орус тил эмда битеулю тил билим кафедрасында студентлеге сёлешиую культурасындан бла орус тилден дерсле береди.

3 бет

Премьера

Бу кюнледе Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда Шекспирни пьесасына кёре «Отелло» спектакльни премьерасы болгъанды. Аны малкъар тилге 1960 жыллада Къулийланы Къайсын кёчюргенди. Оюнну театрны баш режиссёру, КъМР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу Атмырзаланы Магомет салгъанды.

3 бет

Ажымлы сюймекликни мудах сураты

Къайгъыыу

Акъылбалыкъ болмагъанлагъа – энчи магъана

КъМР-ни Правительствосуну акъылбалыкъ болмагъанланы ишлерин эм эркинликлерин къоруулау жаны бла комиссиясыны кезиулю жыйылыуу бардырылгъанды. Анда битеу районладан бу ишге жууаплыла сёлешгендиле.

4 бет

Кенгеш

Ал жанында – жашау журт-коммунал мюлкню ёсдюрюу соруула

Республиканы районларына жолоучулугъуну эсеплерине кёре КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** къурулуш эмда жашау-журт комплексни айнытыу соруула жаны бла (штаб) ишчи кенгеш бардыргъанды. Анга КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КъМР-ни къурулуш эм жашау журт-коммунал мюлкню министри **Алим Бербеков**, КъМР-ни транспорт эм жол мюлк министри **Аслан Дышеков**, КъМР-ни жарыкъландыруу эм илму министри **Анзор Езаов**, КъМР-ни маданият министри **Мухадин Кумахов**, Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны таматасы **Таймураз Ахохов**, КъМР-ни саулукъ сакълау министрини орунбасары **Марат Кармов** да къатышландыла.

Республиканы оноучусу жол ызланы айнытыу жаны бла комплекс халлы ишле андан ары бардырылгъанларын белгилегенди. Россейни Президенти Владимир Путинни миллет проектлени ырысхы бла жалчытыу жаны бла башламчылыгъыны хайырындан быйыл регионда жол ишлени ёлчеми 34 километрге кёбейгенди. КъМР-ни Жол фондуну бюджет ассигнованияларыны битеулю ёлчеми 5,1 миллиард сомдан артыкъ болгъанды.

Аслан Дышековну айтханына кёре, регион эм жер-жерли даражалы автомобиль жолланы 164 километри, жарыкъылыкъ бериую 80 километрден артыгъы – битеу да бирге 110 жол объект тийишли халгъа келтирилликди. 2024 жылны планына жолланы 100 регион эм жер-жерли тийрелери къошуулгъанды, аланы аралында – Новопавловск–Прохладный–Моздок, Светловодское–Зольское, Терекни объезди, Морзох–Штахала, Дейское–Огъары Акъбаш–Терекское, Чегем жолда ишлени андан ары бардыру. Быйылча, жол ишле битеу муниципалитетде къураллыкъдыла, проект жумушла башланнгандыла. Нальчикде сёз 2023 жылдан экинчи жылгъаётген Осетинская эмда 2-чи Таман Дивизия, дагъыда Толстого, Чернышевского, Байсултанова, Тарчокова, Атажукина орамлада объектлени юсюнденди.

Казбек Коков сентябрьге дери объектле жаны бла тону контрактацияны жалчытыргъа эмда 2024 жылда январдан ишлени башларгъа буюргъанды.

Андан сора да, маданият, саулукъ сакълау эм билим бериу объектлени къурулуулларыны, тынгылы ремонтларыны барыулары сюзюлгенди. Быйыл Озрекге маданият араны къурулуу эм Прохладныйде искусстволаны сабий школасыны ремонтлары ахырына жетерикдиле. Аушигерде, Псыхурейде эм Элбрусда маданият юйлени къурулушлары башланнганды, маданиятны 13 объектине ремонт этиллики. Мухадин Кумахов биогонлюкге график жаны бла бузукъулукъла болмагъанларын айтханды.

Саулукъ сакълауну биринчи звеносуну игилендириую юсюнден Марат Кармов бildиргенди. Быйыл сегиз объект жашаугъа кийирилликди, дагъыда 10-су – 2024 жылда. Махкемелени шёндюгюлю медицина оборудование бла жалчытыу да эсге алыныпды.

Казбек Коков билим бериу бёлюмге бургъанды энчи эс, анда ишлени эм кёп ёлчеми жыйылыпды. 2023 жылда жети жангы школну къурулушлары тындыриллыкъды, 40 окъутуу корпусу тынгылы ремонту бардыриллыкъды эмда экинчи жыл хайыранлыгъа бериллик дагъыда сегиз школну къурулушлары башланырыкъды. КъМР-ни Правительствосуна ишлени качестволарына эмда проектлени жалчытыу заман болжаллагъа къарауну кючлерге буюргъанды.

Тюбешиу

Медицина болушлукъну къыйматын кётюрюю

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Борчлу халда медицина страхованияны КъМР-де жер-жерли фондуну директору **Зуриет Бгажнокова** бла ишчи тюбешиу бардыргъанды. Республиканы оноучусу аны, саулай коллективни да Борчлу халда медицина страхованияны КъМР-де жер-жерли фонду къуралгъанлы 30 жыл толгъаны бла алгъышлагъанды, мындан ары да жетишимли урунурларын сюйгенин билдиргенди. Казбек Коков жамауатны жумушларын биютюн тынгылы толтуруу ючюн медицина организация бла бирге ишлеуню къыйматын кётюрюрге кереклисин эсгертгенди.

Тюбешиую кезиуюнде Фондну иши сюзюлгенди, аны баш борчу хакъсыз медицина болушлукъ тынгылы болурча этиудю, деп чертилгенди.

Республикада борчлу халда медицина страхованиягъа 42 къырал эмда 24 энчи иели багъыу учреждения киредиле. Медицина болушлукъ не халда болгъанына контроль этиу эмда страховой компанияла бла бирге ишлеуню саусузлагъа хайырлы болурча къурау Фондну баш магъаналы ишлеринден бири болгъанлай къалады.

Быйыл борчлу халда медицина страхованияны жер-жери программаларына бёлюнгген ахчаны ёлчеми 2022 жылдан 10 процентге кёп болгъанды эмда 11,5 миллиард сомгъа жетгенди. Оп ахча стационарлада, кюндюз эмда амбулатор-поликлиника халда багъыуну, терк медицина болушлукъ бериуню игилендирирге деп бёлюнеди. ОМС-ни себеплиги бла энчи эмда бийик технологиялы медицина болушлукъ бериуге, сабийлени бла абаданланы саулукъларын тинтиуге, диспансеризациягъа да ахча бёлюнеди. Фондну мардаланнган страховой къыстырыгъы медиклени усталыкъларын кётюрюню къураргъа эмда багъыу учреждениялагъа керекли оборудование алыргъа онг береди, деп билдиргенди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасыдан.

Файдаларыбыз кёбейгендиле, къырал борчубуз азайтылгъанды

Ахыры.
Аллы 1-чи бетдеди.

Борчлу халда медицина страхованияны жер-жерли фондуну юсюнден айта, спикер, биринчиден, служба къуралгъанлы 30 жыл толгъаны бла алгъышлагъанды. «Бюгюнлюкде ОМС Россейде саулукъ сакълауну магъаналы кесеги болгъанды, ансыз бу сфераны айнытыргъа жарамазлыгъы баямды», – дегенди.

Келир кезиуге борчланы юслеринден айтханда, биринчиден, республиканы кеси файдаларын ёсдюрюрге кереклиси чертилгенди. «Энчи аскер операциягъа къатышханлагъа эм аланы юйюрлерине болушургъа борчлубуз. Къыралны къоруулаучулары юйюрлерине къайгъырыулукъну сезерге керекдиле», – дегенди спикер сёзюню ахырында.

ШАРТЛА

Жамауат тынгылаула КъМР-ни социал-экономика болуму бла шагъырейлениден башланнгандыла. Экономиканы айнытыу министр **Рахайланы Борис** белгили этген шартларда кёре, быйтыр регионда чыгъарылгъан продукцияны ёлчеми 242 миллиард сомгъа жеттенди. Ол а аны аллында жылны 103,8 проценти тенгликди.

Экономиканы асламын промышленность къурайды. 2022 жылда промышленный индекс 102,1 процентге жеттенди, битеу да бирге 58 миллиард сом багъасы жумуша толтурулгъанды. «Къабарты-Малкъар Шимал-Кавказ федерал округну регионларыны арасында бу кёрюмдюлеге кёре ючюнчю жерни алады, Ставрополь крайдан бла Дагъыстандан сора», – дегенди министр.

Эл мюлкню юлюсю да улуду. Быйтыр битеу мюлкле 77,7 миллиард сом багъасы продукция чыгъаргъанлыла. Эл мюлкню индекси 110 процент болгъанды. «Республика къырал терек бахчаланы сальуда алчы регионду, аны кенглиги 25 минг гектаргъа жеттенди. Быйтыр 680 минг тонна тирлик жыйылгъанды. Ол а Краснодар крайдан сора къыралда экинчи кёрюмдюдю», – деп билдиргенди Рахайланы Борис.

Министр инвестициланы, жол мюлкню, къурулуну, туризмни, гитче эм орталыкъ бизнесни болумларыны юслеринден да билдиргенди. Халкъны къопайлыгъыны юсюнден айта, быйтыр айлыкъны орталыкъ ёлчеми 34,6 мингден аслам болгъанын, ол а 2021 жылны кёрюмдюлеринден 8,4 процентге кёбейгенин билдиргенди. «Адамланы къолайлыкълары 5,6 процентге ёсгенди. Бу тарихлеге кёре республика алчы регион болгъанды къыралда», – дегенди министр эмда КъМР-де жашау этерге жетерик ахчаны эм аз ёлчеми 15 381 сом болгъанын айтханды.

БЮДЖЕТНИ ТОЛТУРУУ

Быйтыры бюджети къалай къуралгъанына юсюнден финансла министр **Елена Лисун** доклад этгенди. Ол быйтыр бюджет коронавирус жайылгъан эм геополитика тюрлениулени кезиуюнде толтурулгъанын айтханды. «Санкцияла къыралыбызны экономикасын эм финанс болумун бузаргъа, къоранчлы этерге бурулгъанды. Аны себепли бюджет политика финанс ышаннгылылыкны жалчытыугъа, инсанларыбызны къолайлыкъларын игилендириуге бурулгъанды», – дегенди докладчы.

Бюджетни бёлюмлерини юслеринден айтханда, аны файдалары 64,8 миллиард сом, къоранчлары 63,1 миллиард сом болгъандыла. Бюджет профицит бла къуралгъанды –1,6 миллиард сомдан аслам. Налогла эм налогладан тышында файдала 16,2 миллиард сомгъа жууукъдула, ала 2021 жылны тарихлери бла тенглешдиргенде, 2,4 миллиард сомгъа кёбейгендиле.

Министр билдиргенича, 13,8 миллиард сом инсанлагъа социал себепликге къоратылгъанды. Юч жылдан жети жылгъа дери сабийлеге ай сайын тёлеулеге 6,7 миллиард сомдан аслам бёлюнгенди. Пенсиялагъа регион кьошакъгъа 2,9 миллиард сом берилгенди, ючюнчю сабий туугъанда, анга кенглиги 25 минг гектаргъа жеттенди. Быйтыр 680 минг тонна тирлик жыйылгъанды. Ол а Краснодар крайдан сора къыралда экинчи кёрюмдюдю», – деп билдиргенди Рахайланы Борис.

Министр инвестициланы, жол мюлкню, къурулуну, туризмни, гитче эм орталыкъ бизнесни болумларыны юслеринден да билдиргенди. Халкъны къопайлыгъыны юсюнден айта, быйтыр айлыкъны орталыкъ ёлчеми 34,6 мингден аслам болгъанын, ол а 2021 жылны кёрюмдюлеринден 8,4 процентге кёбейгенин билдиргенди. «Адамланы къолайлыкълары 5,6 процентге ёсгенди. Бу тарихлеге кёре республика алчы регион болгъанды къыралда», – дегенди министр эмда КъМР-де жашау этерге жетерик ахчаны эм аз ёлчеми 15 381 сом болгъанын айтханды.

БЮДЖЕТНИ ТОЛТУРУУ

Быйтыры бюджети къалай къуралгъанына юсюнден финансла министр **Елена Лисун** доклад этгенди. Ол быйтыр бюджет коронавирус жайылгъан эм геополитика тюрлениулени кезиуюнде толтурулгъанын айтханды. «Санкцияла къыралыбызны экономикасын эм финанс болумун бузаргъа, къоранчлы этерге бурулгъанды. Аны себепли бюджет политика финанс ышаннгылылыкны жалчытыугъа, инсанларыбызны къолайлыкъларын игилендириуге бурулгъанды», – дегенди докладчы.

Бюджетни бёлюмлерини юслеринден айтханда, аны файдалары 64,8 миллиард сом, къоранчлары 63,1 миллиард сом болгъандыла. Бюджет профицит бла къуралгъанды –1,6 миллиард сомдан аслам. Налогла эм налогладан тышында файдала 16,2 миллиард сомгъа жууукъдула, ала 2021 жылны тарихлери бла тенглешдиргенде, 2,4 миллиард сомгъа кёбейгендиле.

«Демография» проектте – 4,3 миллиард, «Билим бериуге» – 3,6 миллиард, «Къоркъуусуз эм качестволу жоллагъа» – 2 миллиард, «Жашау журт эм шахар болумгъа» – 1,7 миллиарддан алсам, «Саулукъ сакълаугъа» уа – 1,5 миллиард сом.

КъМР-ни къырал борчу жети миллиард сомгъа жеттенди. «Бюджетте хайырлы башчылыкъ этилгенини хайырындан коммерциялы кредитле алынмагъандыла. Къырал борчну тёлеуге быйтыр 17,4 миллион сом къоратылгъанды. Аланы асламы инфраструктура кредитле бла байламлыдыла»,-дегенди министр.

БАШЛАМЧЫЛЫКЪЛА

Жамауат тынгылаулада Парламентни Бюджет, налогла эм финанс рынокла жаны бла комитетни башчысы **Михаил Афашагов** да сёлеугенди. Ол республика санкциялагъа, къыплыкъгъа, эпидемия болумгъа да къарамай, айныу онгларын сакълагъанын белгилегенди. «Ол а федерал эм регион даражада налог эм бюджет политиканы мадарлары толтурулгъанларыны хайырынданды. Законлагъа киирилген тюзетиулени болушлугъу бла эпидемияны хатасын азайтыргъа, инсанлагъа къырал себеплик этерге онг болгъанды», – дегенди депутат.

Айныуну атламларын мындан ары да селейтмезге эм кёбейтирге кереклисине эс буруп, Михаил Галимович ол жаны бла башламчылыкъла да этгенди. Ол регион эм федерал власть органланы араларында байламлыкъланы кючлерге чакъыргъанды. «Право низамны сакълаучу эм фискал органла бла байламлыкъла налогланы жыйылыну игилендирирге, аны бла бирге уа гитче эм орталыкъ бизнесге басылукъну азайтыргъа онг берлик эдиле», – дегенди докладчы.

Экинчиден а, бюджетни кеси файдаларын ёсдюрюрге тийишлиди. «Быйтыр 16,2 миллиард сом болгъандыла кеси файдала. Быйыл да ёсюу эсленеди. КъМР-ни Башчысы Посланияда салгъан борчланы арасында файдаланы 4-5 миллиард сомгъа кёбейтирге онгла болгъанларын айтханды. Алай бла уа республика кеси кереклерини асламын жалчытталлыкъ эди», – дегенди Михаил Афашагов эмда бюджетни къурагъан кезиуде планланы качествоуна эс бурургъа чакъыргъанды.

Ол налогла тёленмей жыйылгъан борчланы юслеринден да айтханды. Налог органланы тарихлерине кёре, аланы битеулю ёлчеми 1,7 миллиард сом болгъандыла. Ол предприятияланы файдаларындан, НДФЛ, ырысхыгъна, транспорт налогладан къуралгъанды.

ЭСЕПЛЕ

Быйтыры бюджетине этилген эсгертиуле бла КъМР-ни Контроль-эсеплеучю палатасыны башчысы **Дина Кясова** шагъырей этгенди. РФ-ни Налог службасыны КъМР-де Управлениясыны башчысыны орунбасары **Наталья Лытнёва** уа налогланы жыйыуда жетишимлени бла кемчиликлени юслеринден билдиргенди.

Жамауат тынгылаулагъа жер эм ырысхы халла жаны бла министр Аслан Тохов да къатышханды. Ол докладында къырал мюлкню приватизациясы къалай бардырылгъаныны, андан тюшген файдаланы юслеринден билдиргенди. Прохладна районну башчысы **Андрей Журавлев** муниципалитетни бюджети къалай толтурулгъанын ачыкълагъанды.

Ызы бла Борчлу халда медицина страхованияны КъМР-де жер-жерли фондуну 2022 жылда бюджетине къаралгъанды. Ведомствону башчысы **Зуриет Бгажнокованы** айтханына кёре, аны файдалары 11,7 миллиард сом, къоранчлары уа 11,6 миллиард сом болгъандыла. Бюджет 80,7 миллион сом профицит бла къуралгъанды.

Жамауат тынгылаулада башхала да сёлеушгендиле. Сёз налогланы жыйыуда онгланы, эртеден кёзлгъан борчланы тёлетиуню амалларыны, медицина организацияланы ишлеринде кемчиликлени, врачлагъа тёлеулени, ишлемеген инсанланы саулукъларын сакъалуну юслеринден баргъанды.

Ахырында Татьяна Егорова жыйылыугъа къатышханлагъа ачыкъ ушакъ бардырылгъаны ючюн ыразылыгъын билдиргенди. «Бюгюн ачыкъланнган кемчиликле эмда башламчылыкъла келир кезиуню бюджетин хазырлагъан кезиуде эсге алынып, бу ишни жайылы тамамларгъа онг берликдиле»,– дегенди ол.

Жамаат тынгылаула Парламентге эм Правительствогъа эсгертиулени къабул кёрюю бла бошалгъандыла.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

Ангылатыу

Урунуу жаны бла законлагъа къаллай жангылыкъла кийириледиле?

Урунуу жаны бла законлагъа тюзетиуле адамланы иш бла жалчытыугъа, къолайлыкъларын игилендириуге бурулгъанды. КъМР-ни прокуратурасыны федерал законланы толтуруугъа надзор жаны бла бёлюмню тамата прокурору Ирина Маденова бла законлагъа жангылыкъланы юслеринден ушакъ бардыргъанбыз.

– Ирина Петровна, РФ-ни Президентини Посланиясында урунуу бла байламлы башламчылыкъла кёп эдиле. Аланы юслеринден къысха айтсагъыз эди.

– Хау, документде инсанлагъа бла бизнесге себепликни мадарлары бардыла. Аны арасында 2024 жылда 1 январьдан айлыкъны эм аз ёлчеми кёбейтилирге кереклиси айтылгъанды. Орта эсеп бла 10 процентге. Алай бла хакъ 19 242 сомгъа жетерикди.

Дагъыда жаш адамланы окъутуугъа къоранчлагъа этилген налог вычетни ёлчеми да 50 минг сомдан 110 минг сомгъа дери кёбейтилирге кереклиси айтылгъанды. Дарманланы сатып алыугъа, саулукъгъа багъыугъа къоранчлагъа уа налог вычет 150 минг сомгъа дери жетдирилликди. Алгъын ол 120 минг сом болгъанды.

Пенсияны накопительный бёлюмюн сакълаугъа гарантияла берирге кереклиси да белгиленнгенди – банклагъа салынгган ахчаны сакълау низамгъа ушаш. Сёз бийик билим бериую Россейге тёрели амалларыны къайтыуну юсюнден да баргъанды. Бу иш аз-аз, тынч бардырылыргъа кереклисин да белгилегенди къыралны оноучусу.

– Мен билгенден, МРОТ-ну тёлеу бла байламлы тюрлениуле жылны аллында да болгъандыла?

– Быйыл 1 январьдан айлыкъны эм аз ёлчеми 16 242 сомгъа дери кёбейтилгенди. МРОТ-ну юсюнден законну 1-чи статьясыны 2-чи эм 4-чю кесеклерини кючлери 2025 жылда 1 январьргъа дери тохтатылгъанларын айтырчады.

Дагъыда 2023-2024 жыллада айлыкъны эм аз ёлчеми ишлерге жараулу жыл санда инсанлагъа жашау этерге жетерик ахчаны эм аз ёлчеминден 3 процентге кёп боллугъу жазылгъанды.

– Иш излеген инсанланы къоруулау промышленный предприятиялагъа ишге кирирге онглары болгъаны белгиленеди. Аны низамын ангылатсагъыз эди.

– Иш излеген инсанла хакъсыз жангы усталыкъгъа юйренирге, неда кьошакъ профессионал билим алыргъа эркиндиле. Тийишли усталыкъны сайлагъан адам къоруулау промышленный предприятиялагъа ишге кирирге боллукъду.

Алай бла жангы усталыкъгъа юйренирге сюйгенле халкъны иш бла жалчытыу аралагъа келип, предприятияла бла келишим этерге боллукъдула. Ишчиле илгенлени организацияланы тизмесин Промышленность эм сатыу-алыу министерство хазырларыкъды.

Ишчилени билимлери игилендириуге, кьошакъ усталыкъгъа юйретиуге ахча «Иш ишлерге себеплик» федерал проектни чеклеринде бёлюнеди.

– Урунуу законлагъа энтта къаллай жангылыкъланы белгилерге боллукъду?

– Быйыл 1 сентябрьде РФ-ни Урунуу кодексине саулукъларына кёре чекленген онглары болгъан сабийлеге къарагъан инсанлагъа кьошакъ солуу кюнле берериую юсюнден тюзетиуле кючюне кирликдиле. Тюрлениуле кодексни 262-чи статьясына кийириледиле.

Жангылычылыкълагъа кёре, ата, ана неда законлу келечи сакъат сабийге къарагъа кереклисини юсюнден заявление язагъра боллукъду. Бу кезиуде анга айны ичинде кьошакъ халда тёрт солуу кюн бериледи, аны ючюн хакъ да тёленеди. Жылны ичинде уа 24 кюнню бири бирни ызындан хайыранлыгъа боллукъду, ай сайын солуу кюнлени алмагъан кезиуде. Хакъ орта айлыкъны ёлчемине кёре саналады. Мен акъыл эттенден, бу жангычылыкъ да магъаналыды.

Ушакъны **ТИКАЛАНЫ Фатима** бардыргъанды.

Этни бла сютню аслам халда чыгъарыр умутда

Ахыры. **Аллы 1-чи бетдеди**.

Ол кюн «Велес-Агро» предприятияда республиканы эл мюлкларини келечилери эм башхала да къатышып кенгеш болгъанды. Анда Хасан Сижажев республиканы малчылыкъ бла байламлы болумну юсюнден билдиргенди. Ол санда былтыр этден 129,7 минг тонна продукция чыгъарылгъанын, бурунгу жыл бла тенглешдиргенде ол 106,1 процент болгъанын да чертгенди.

Ол айтханнга кёре, арт заманда малланы саны ёсе барады. Къумалы малланы саны да 28,9 мингнге жетдирилгенди. Бюгонлюкде аланы ёсдюрюу бла 22 биригиу кюрешеди, аладан экиси сынамлары болгъан, атлары кенг белгили предприятияладыла.

Ахырында Дмитрий Бутусов къырал да этден танг кесек сатылгъанын билдиргенди. Мындан арысында да жалчытыу къоркъуусуз болугъа тийишлисин эсгертгенди. Ол себепден эки-ючю жылны ичинде къыралны кесини къумалы кросс юй ханатылыары болугъа кереклисин да чертгенди. Бу кюнледе уа Къырал Думада къумалы малчылыкъ жаны бла федерал законну жангы редакциясына къараллыгъын, ызы бла болгъан онгланы эсеплерча мадар этиллигин да ачыкълагъанды. Ол себепден республика къыралдан болушукъ алыр ючюн сагъынылгъан системагъа къошулугъуна кюрешириге керекди, деп эсгертгенди.

Ызы бла Дмитрий Владимирович, Хасан Сижажев, Юг эм Шимал-Кавказ федерал округлада «Россейни ипподромлары» биригиуню бёлюмюню таматасы Заур Секреков бла бирге Нальчикни ипподромуна къарагъандыла. Ол 1939 жылда ишленнгенди, къыралда эм эскиледен бирине саналады. Къараучулада бир жолгъа эки минг сыйынады. Аны 253 атха жети комплекси барды. Чаришле ётдюрюрге кенглиги 20 эм узунлугъу 1600 метр болгъан юзмез жолу да барды.

Ипподромланы игилендириу проектлеге къаралады. Аладан бири Нальчикни ипподромуду. Мени борчум нени да кёрюргеди, жарсыулагъа тынгыларгъа эм аладан къутулуну мадарларын излергеди, – дегенди федерал эксперт.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман
хазырлагъанды.

Себеплик

Уллайгъанлагъа – тийишли онгла

Абадан жыл санда адамланы жашауларын игилендирир ючюн Россейни Пенсия фонду бла Пенсиячыланы биригиую проектле жарашдырыргъа эм аланы толтургъа аноулашхандыла, аны юсюнден келишимге организацияланы таматалары Сергей Чирков бла Валерий Рязанский кёп болмай къол салгъандыла.

Фондну таматасы Сергей Чирков эсгертгенича, аланы бирге ишлеуде сынамлары барды. «Бизни борчубуз бирди – абадан адамланы болумларын игилендириу, ала жамауат жашаугъа тири къатышырча, къырал жумушланы чурумсуз хайырланырча этиу. Ол мурат бла талай проект бардырлыкъбыз, ала тамата тёлюге хайырлы боллукъларына ишексизме», – дегенди ол.

Келишимге кёре фонд бла биригиу адамланы пенсия эм социал кереклерин жалчытыуда, борчлу халда пенсия страхование этиуде кючлерин бирикдирликдиле. Аны ючюн ала бildириу эм жарыкъландыруу кампанияла къурарыкъдыла, адамлагъа пенсия эркинликлерин ангылатыу, пособияладан хапар бildириу курсла да бардырлыкъдыла. Комьютерле бла хайырланыргъа, Интернетге чыгъаргъа юйретирикдиле. Къырал жумушланы портылында ишлеуге эм финансла жаны бла къоркъуусузлукъгъа, аманлыкъчылагъа алданмазча амаллагъа юйретиуге энчи эс бёлюнюрюкдю.

Фондну бёлюмлеринде уллайгъанла бла байламлыкъла жюрютген арала къуралыпдыла, Пенсиячыланы биригиую аланы ишлерине тири къатышыр умутлуду. Бу аралада курсла бла тренингле ётдюрюледиле, саулукъну жашау бардыруну юсюнден лекцияла окъуладыла, чыгъармачылыкъ мастер-классла, спорт эришиуле, патриот акцияла эм башха жумушла къураладыла. Социал фонд а Пенсиячыланы биригиуюне абаданладан келген соруулагъа жуаапланы хазырларгъа болушурукъду.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Жыйылыу

Бу кюнледе Тырныауузда Отарланы Керимни атын жюрютген 1-чи лицейде «Башланнган эмда битеулю билим бериуню 2022-2023 окъуу жылында жангы федерал къырал стандартлагъа кёчюрюуню биринчи эселери» деген ат бла битеуроссей илму-практика конференция ётенди.

Анга КъМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри Анзор Езаов, РФ-ни Билим бериуню айнытыуну стратегиялы институтуну директору Татьяна Суханова, Педагогика тергеулени федерал институтуну таматасы Оксана Решетникова, Россейни Жарыкъландырыу министерстосуну академиясыны къошакъ профессионал билим

Жангы амалла бла шагъырейленнгендиле, бир бирге сынауларын да билдиргендиле

бериу жаны бла управлениясыны таматасы Татьяна Расташанская къатышхандыла.

Россей Федерациясны субъектлерини регионларындан да кёпле келгендиле. Ол санда толтуруучу власть органланы билим бериуге оноу этген къуллукъчулары да онлайн халда къошулгъандыла сюзюуге.

Бек алгъа Татьяна Суханова РФ-ни жарыкъландырыу министри Сергей Кравцовну алгъышлау письмосун окъуганды. «Жангы стандартланы кийиирир ючюн алимлени уллу къауумуу къадалыл кюрешгенди. Бу окъуу жыл жангы амалла къыйматлы болгъанларын кёргюзтгенди. Кёп уставла бла ата-анала министерствогъа ыразылыкъларын билдирип жазадыла. Келир окъуу жылдан башлап Россейни битеу мектеплери бир билим бериу программагъа кёре ишлерикдиле. Битеу предметледен окъуу китапла да бирчала боллукъдула», – деп жазгъанды министр.

Ол устазланы бла юйретичулени даражалары ёсерлерине, ишчи эмда жашау болумлары игиленирлерине дайым къайгъыргъанлай турлугъуна ышандыргъанды. «Жаш эмда фахмулу устазлагъа уа энчи эс буруллукъду», – деп чертгенди.

Ызы бла Анзор Езаов сёлешгенди. Ол РФ-ни Жарыкъландырыу министерстосуна, Билим бериуню айнытыуну стратегия институтуна да быллай магъаналы конференцияны бардырыргъа Къабарты-Малкъарны тийишли кёргенлери ючюн ыразылыгъын билдиргенди. «Къабарты-Малкъар «Билим бериу» миллет проектни жашауда бардырыугъа тири къатышады. Ол жанры компьютерле эмда шёндюгю информация технологияла жалчытыу, «Точка роста» арала ачыу бла чекленип къалмайды. Бек башы – республикада билим бериуню жангы майданлары къуралдыла», – деп чертгенди Анзор Клычбиевич.

Пленар жыйылыуну кезиюнде башланнган эмда битеулю билим бериуню 2022-2023 окъуу жыллада жангы федерал къырал стандартлагъа кёчюрюню биринчи эселери, аланы регионлада кийириу жаны бла сынаула да сюзюлгендиле.

Къабарты-Малкъарда болумну юсонден КъМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министрини орунбасары Екатерина Мисостова билдиргенди. Ол Къабарты-Малкъарда Жарыкъландырыу эм илму министерство кесини баш магъаналы борчларындан бирине республикада ёсюп келген тёлюге тынгылы билим бериу бла бирге миллет адет-тёрелеге, адеп-къылыкъгъа да юйретиу болгъанын чертип айтханды.

Жангы стандартла кийириуню эселерини юсюнден айтханда, докладчы быллай шартла келтиргенди: окъуу предметледен эмда окъуу курсладан бир къауум окъуу-методика комплекс къуралады. 2020-2023 жылларда башланнган класслада, битеу эмда орталыкъ билим берген класслада окъугъанлагъа жыйырмадан артыкъ китап жарашдырылгъанды. Битеу да бирге 240 программа, окъуу китапла, керекле, хрестоматияла, китапланы электрон формалары жарашдырылгъандыла. Халкъланы маданият жашаулары жаны бла къуралгъан окъуу кереклени эмда китапланы жашаугъа сингдириу битеу билим бериуге жайыллыкъды.

Алай бла сабий садлада ол ишге зс бурулады. Алай бла аллай учреждениланы онусунда тарыхха, маданиятха, адет-тёрелеге юйретиу ишлени кийириу бардырылады. Малкъар, къабарты-черкес адабиятдан регион олимпиадала къуралдыла, юч къырал тилде (малкъар, къабарты-черкес, орус) «Ана тилим, жаным-тиним», «Ана тилни эмда халкъланы адет-тёрелерин дурус билгенле», «Ана тилде театр», «Ана тилни сакълагъан юйюр» эмда башха конкурсла, викторинала эмда фестивальла бардырыладыла.

Конференцияны кезиюнде «Предмет эмда метапредмет жетишимлени эселери: устазны дерсинде эмда профессионал ишинде къаллай тюрлениуе болгъандыла», «Дерсни кезиюнде эмда андан тышында энчи адамны жетишимлерин белгилеу», «ФГОС-ну кийириуде устазны билимлилиги», «Билим бериу ишде биютюн тириликни белгилеу», «Башланнган эмда битеулю билим бериуню жангыртыу: дерсден тышында ишни бардырыу» деген сессияла да къуралгъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

25 май – Филологну кюню

«Тили айнымагъан миллет халкъча сакъланмайды»

Яникойчу Улбашланы Зульфия КъМКъУ-ну орус тил эмда битеулю тил билим кафедрасында студентлеге сёлешиную культурасындан бла орус тилден дерсле береди. Он жылны ичинде тыш къыралладан бизни республикагъа келип окъугъан жаш адамланы орусчагъа юйретип тургъанды.

Филология илмуланы кандидатыды. «Концептуализация трудовой деятельности человека в разных лингвокультурах» деген уллу монографияны, ити кесек илму статьяны, аланы алтысы уа ВАК-ны тизмесине кирген журналлада басмаланнгандыла, авторуду.

Филологну кюнюню аллында биз аны бла ишини юсюнден ушакъ этгенбиз.

-Зульфия, филолог илмугъа келген кезиюнгго къалай эсгерирге боллукъса?

-Гитчелигимден да малкъар эмда орус тилледен, литераталардан дерслени сюйгенме. Артда уа ингилиз тилни да жаратханма. Сора окъыргъа да аны сайларыкъма деп тургъанымда, атабиз Габоланы Мустафир орус тилни окъутхан бёлюмге барырмыы сюйгенин билдиреди. Ол кеси да физикадан устаз болуп тургъанды. Къалай эсе да, аны айтханына зс бурама. Онбиринчи классда болгъанымда уа, орус тилден олимпиадада районда биринчи жерни алама. Алай бла уа республикалы урумуна къатышырыгъа да тюшеди. Бу кезиюнде уа экинчи орунгъа тийишли болама. Ол жыл биринчи жерни биреуленнге да бермеген эдиле.

Олимпиаданы эселерине тийишлиликде уа мени университетни орус тил бёлюмюне экзаменсиз окъургъа аладыла. Дерслеге жюрюп башлагъан биринчи кезиюмден окъуна кесиме тюз жолну сайлагъанымы англыайма. Нек дегенде белгили алимлерибиз эмда преподавательерибиз Башийланы Светлана Къонакъбиевнаны, Тетуланы Борис Инзреловични, Кучукланы Зухура Ахметовнаны, Зинаида Магасовна Габунияны, бирсилени да дерслери, аланы лекциялярына тынгылагъан манга сейир эди.

Бакалавриатдан сора КъМКъУ-да магистратураны къызыл дипломгъа бошагъанма. Ызы бла уа кесибизни университетде аспирантурагъа «Тилни теориясы» деп ишлеп киргенме. Аны бла бирге уа Пятигорскда къырал лингвистика университетде испан тил бёлюмюнде окъугъанма.

-Испан тилни сайлагъанынг а не бла байламлы болгъанды?

-Аспирантурада окъугъан кезиюмде, Россейден тышында да, бирси тыш къыраллагъа халкъла аралы илму симпозиумлагъа, жыйылыулагъа кёп къатышханма. 2010 жылда уа илму башчым Зинаида Габуния бла Испаниягъа конференциягъа баргъан эдик. Он анда Гренада шахарларында къырал университетни славян тилле факультетини башламчылыгъы бла бардырылгъанды. Кеси да орус тилге жораланнган эди да, ары хазырлагъан докладымда малкъарча, орусча да нарт сёзлени юслеринден доклад хазырлагъанма.

Анда биз жыйырма кюнню ичинде тургъанбыз. Жангы культура, халкъны адет-тёреси, тиллеринде къалай сёлешгенлери - ала барысы да манга сейир кёрюнюп, жаратханма. Аны себепли уа аны теренирек билирге да сюйгенме. Артда Нальчикде курслагъа жюрюп, испан тилде сёлешиную биринчи даражасына юйренгенме. Аны бла байламлы Пятигорскда окъургъа уа собеседованияны хайыры бла киргенме. Испан тил манга къыйын кёрюнмейди, аны себепли юйренген да терк эгтенме.

Дерследен тышында да, кесим фильмлеге къарап, назмуланы, сабийлеге жомакъланы окъуп тургъанма. Дагъыда, кесиме сейир кёрюнюп, аланы айтыуларын, нарт сёзлерин орусчагъа кёчюрюп кюрешгенме. Ол а, тилге юйренгенимден сора да, бу халкъны жашау турмушуна тюшюнюрге, адет-тёрелерин, тарыхларын кёп тёлюлерини сынамларын сакълайды деп айтыргъа боллукъбуз.

Уллу алимле филология жаланда илмуну угъай, саулай да адам улуну культурасыны мурдоруду, дейдиле. Аны алайлыгъын а жашауубуз кеси ачыкълап турады.

Биогюнлюкде филологияны проблемалары бютюн магъаналыдыла. Ол а шёндюгюлю дуния глобализациягъа итиннгени бла байламлыды. Адам санлары аз болгъан халкъланы тиллери жокъ бола, таркъая барадыла, ол бек уллу жарсыуду, нек дегенде тил бла бирге халкъны культурасы, тарыхы да тас болады. Аны кесилиги, бирсиледен энчилиги да алай. Кёп да бармай а, халкъ кеси да жокъ болуп къалады. Аны айтмасакъ да, ол белгилиди – тили болмагъан миллет, жарсыугъа, этноса сакъланмайды.

-Филологияны айныуун а неде кёрсе?

-Аны айнытхан жаланда илму тинтиуле, излемле тюйюлдюле. Халкъла барысы да кесперини тиллеринде тийишлисича сёлешселе, аланы жюрютселе, ол айнырыкъды, деп сунама.

Билемисиз, биз кёбюсюнде адам санлары аз болгъан халкъланы тиллери тас боладыла деп сунгганлыкъгъа, ол алай болуп да бармайды. Асламысында жарсыу аны тёлюледен тёлюлеге болугъна керекликсича даражада кёчмегенинденди, кёп англамаммы да сакъланмай, унутула, жокъ бола баргъанындада. Аны ючюн айтылады тил кесинде миллетни тарыхындан башлап, жашау турмушуна дери кёп затны сыйындырады деп да.

Бизни тилибизни седирей, таркъая баргъаны да жарсытады. Шахрадмы сёлеше болмазла сабийле тауча деп, эслеп турсанг а, элде да ёсюп келгенчиклени орусча тилленди баргъанларын кёресе. Аны сылтауу уа неде болгъанын билмейме. Баям, ол бизни барыбыздан да кьалады. Эм алгъа юйюбюзде сёлеширге керекбиз сабийле бла ана тилибизде, ансы жаланда садикге бла школгъа ышанып къояргъа угъай.

-Биз билгенликден, сен насыплы анаса. Кесинг а сабийчиклеринги къалай ёсдюресе?

-Кертисин айтсам, тауча анда да иги билселе сюеирк эдим. Эслегениме кёре, экисинде да тил билимге хунерлери барды. Экиси да алыкъа садикге жюрюгенликге, ингилиз тилде иги санайдыла, тюрсюнлени да биледиле. Алия уа ушакъ окъуна этергге сюйюучюдю.

Этге барыргъа, бачаны кёрюрге бек сюедиле. Аны хайыры бла уа, мен анда алагъа хар нени кёргюзтюп, аланы атларын да тауча айтсам, билирге итинедиле, аны ючюн кьууаннган да этеме. Сора сабийле сюйюп, сейир этип къарарча малкъар тилде жомакъларыбыз кёп болсала сюеирк эдим. Нек дегенде сабийни гитчелей кёргени, эшиттени эсинде бек къалады.

Бош заманым алай кёп болмаса да, аны кесиме жоралайма десем, китап окъуйма, алайсыз а, къайсы анача, сабийлени къуундырыргъа излей, алагъа ариу, тюрсюнлю хлыладан киймичкле эшеме. Къолум бла, жюрек жылыуум бла этген затларым эсларинде къалырла, ол къылыгъымы бютюн багъаларда деген акъылдама.

Ушакъны **ТРАМЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

Премьера

Ажымлы сюймекликни мудах сураты

Бу кюнледе Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда Шекспирни пьесасына кёре «Отелло» спектакльни премьерасы болгъанды. Аны малкъар тилге 1960 жыллада Къулийланы Къайсын кёчюргенди. Оюнну театрны баш режиссёру, КъМР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу Атмырзаланы Магомет салгъанды. Дуниягъа белгили пьесаны айырып, аны кеси сезимине кёре миллет театрда салыргъа кёпле базынмагъандыла. Алай а хар барчын жеринден махтау бла къайтыучу Малкъар театр бу жол да кесини энчи ызын ызлагъанын кёргюзтгенди.

Оюнну къысха магъанасын айтханда, иш Венецияда барады. Дездемона (Жангоразланы Саида), саудюгерчи, бай адам Брабанциону (Шауаланы Орусбий) къызы, африкалы маврга – Отеллогъа (Жанкечмез гюнязланы юслеринден ушакълары тели этедиле Отеллону. Кёп сагъыш этип, кеси кесин ашай, инжиле айланнган Отелло жаш юй бийчесин буудаы, сора Дездемонаны жумушчусу Эмилия ол бары

горазланы Мажит) эрге барады. Ол Венециягъа къуллукъ этген генералды. Къызы ол, къурумча, къара адамгъа кеси ыразылыгъы бла барыр деп, ийнанмайды саудюгерчи. Сора ол дауун республиканы таматасы Дожну (Жолабланы Тахир) уллу жыйылыуунда салады. Алай а Отелло бир адамдан да къорксмайды. Ол болгъаныча айтады: генерал, сенаторну юйюнде бола, кесини жашауну юсюнден айта тургъанды къызгъа, Дездемона кеси айтханды биринчи анга сюеме деп. «Ол мени батырлыгъым ючюн сюйгенди, мен а ол манга жан аурутханы ючюн сюйгенме аны», – дейди Отелло. Къыз да ол ишни сюймеклик бла этгенин жашырмайды. Ол жыйылыуда Дож, тюрк флот Кипрге келе турады деп, Отеллону урушха жибереди. Ол ары поручиги Ягону(Гогуйланы Арафат), Дездемонагъа къарарча, Ягону юй бийчеси Эмилияны (Атмырзаланы Асият) да алады.

Къызны Родриго (Байдаланы Шахым) сюеди. Ол, Дездемона Отеллогъа баргъандан сора, кеси кесин суугъа атаргъа тебирейди. Аны Яго тыяды, алда шуёхун насып сакълагъанын, Дездемона бла Отелло бирге жашамазларын айтып. Яго таматасы маврны кёрюп болмайды, нек дегенде ол орунбасаргъа аны угъай, лейтенант Кассиону (Геляхланы Мурат) алгъанды. Алай бла башланады анда сюймеклик, кюймеклик, зарлыкъ, дерт алыу да.

Яго, Кассиогъа, Отеллогъа да дерт жетдире, Отеллону юй бийчеси Дездемона Кассио бла саякъ жюрюйдю деп сёз чыгъарады. Алай бла ол Отеллону тыннлыгъын алады. Таматасына Кассиону аман кёргюзтюр ючюн, аны бир тюйюшге къатышдырып, генерал бла араларын бузады, Кассио къуллугъундан къысталады. Аны артха къайтар деп тилеген юй бийчесине ишеклилиги ёседи. Ол бютюнда ёседи, аны анасындан къалгъан, къызгъа белгиге берилген къол жаулукъну, аны уа хыйны кючю бардыла, Кассиода болгъанын билгенден сора.

Алданнган Отелло хыйлачы Ягону кесине орунбасар этеди. Аны сюймеклики бла кюйюклюкню, кечер затны бла жаратхан кюймекликни кёргюзтюю актёрдан къаллай бир фахму, хунер излегенин оюнгга къарагъанла ангылагъандыла. Актёрну хар бир къымылдагъаны кёргюзтюп тургъанды аны ичинде баргъан уллу кюрешни бийик, уллу, гитче да толкунларын. Былайда режиссёрну бир жангылыгъы – къамичи сызгъырыу кёргюзтгенди бирде ол къазауатны кючлюлюгюн. Айхай да, быллай сыфатны жаланда Жангоразланы Мажитча уллу актёрла къураяллыкъдыла.

Ягоча, эки бетли, хыйла къапчыкъны ойнагъан Гогуйланы Арафат алыкъа жаш актёрду, алай а бу жол ол къурагъан сыфат анга сахна санатда кенг жол ачхаы туурады. Аны, къарагъанладан узакъ кетип, алагъа жуукъ келип, чыракъ юсюне уруп тургъанлай да айтхан сёзюне келишгген иши – къарамы, къымылдауу да – оюнгга угъай, кертиге ышандырадыла. Ягону ролюна Арафатны сайлап, режиссёр къараучугъа, актёрну кесине да саугъа этгенди.

Жумушакъ, жандауурлу, баш иесин чексиз сюйген, анга жюреги бла берилген, таза ниетли Дездемонаны сыфатын сахнада Жангоразланы Саида къургъанды. Ол кесини актриса онгун алда баргъан оюнлада да тынгылы кёргюзтгенди: эртгегили Венецияны суратлары сахнада баргъан магъаналы терен этгендине. Музыканы уа Артур Варкавсов салгъанды. Баям, ол асыры уллу болуп, актёрланы ауазларын жутмаса керек эди.

Оюн бизни сахнада экинчи кере салыныды. 1963 жылда Щепкин атлы училищени бошап келген студияны диплом ишлеринден бири болуп, аны А. И. Благонравов салгъан эди. Аны юсюнден Маммеланы Ибрагим «Малкъар театр» деген китабында: «Шекспирни «Отелло» трагедиясын сахнада тынгылы кёргюзтюрча артистлери болгъан театр – къайда да кючлю театргъа саналады. Бизни да аллай даражагъа жетишгенибиз уллу ёхтемлик эди. Спектакльде Юсюпланы Хамит – Отеллону, Къулбайланы Элизат – Дездемонаны, Къулийланы Борис – Ягону, Ахматланы Зейтун – Кассиону, Энейланы Рая – Эмилияны рольларын иги ойнагъанларыны хайырындан «Отелло» Шекспирни кесини даражасына тийишли спектакль болгъан эди», – деп жазады. Бюгюн да биз ол оюмну къайтарыргъа боллукъбуз.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Къайгъырыу

Акъылбалыкъ болмагъанлагъа – энчи магъана

КъМР-ни Правительствосуну акъылбалыкъ болмагъанланы ишлерин эм эркинликлерин къоруулау жаны бла комиссиясыны кезиулю жыйылыуу бардырылгъанды. Анда битеу районладан бу ишге жууаплыла сёлешгенديле.

КъМР-ни урунуу эм социальный къоруулау министри Асанланы Алим сабийлеге бир тюрлю хата тюшерик юйюрле тинтилгеннлей турадыла, дегенди. Бусагъатда «Намыс» реабилитация арада 86 сабий турадыла. Аланы юйюрлерине болушлукъ этиледи. Атала-анала къылыкъларын тюрлендирип, ишге тохташып, сабийлери ючюн жууаплы болургъа тюзелселе, сабий юйге къайтады, алай болмаса уа, интернатха тюшеди. Жарсыугъа, женгил-къыйын болса да, не ишге да туруп, сабийин кечиндирирге сюймейдиле бирбирле, тынчлыкъгъа юйреннгенле кеслерин къыйнаргъа излемейдиле. Ала бла психологла ишлейдиле, жашаугъа къарамларын тюрлендирирге кюрешедиле.

«Намысда» жарым жыл, андан да кёп турургъа тюшеди. Ол заманда школчуланы окъуулларына заран тюшмез ючюн, ала реабилитация арада школгъа жюрюйдюле. Анны энди лицензиясы да барды, ол бу ишде улу жетишимди.

Асанланы Алим «ышанылукъ телефонну» ишини юсюнден да айтханды. Аны хайыранлыпн жаланда озгъан кварталда отуз тёрт звонок болгъанды. Аланы хар бири тинтилгенлиде.

Дагъыда министр районлада Комплекс реабилитация аралагъа бусагъатда реорганизация этиле турады, дегенди. Асанланы Алимни оюмуна кёре, ала барысы да бир республикалы учреждениягъа кирселе, хайырлары кёбюрек боллукъду, ары кертиси бла да болушлукъ керекли адамла тюшерикди. Абаданланы араларында сабийлери болмагъанла неда узакълада ишлегенле кёпден-кёп болуп барадыла. Аланы саулукъларына къараргъа керекди, андан сора да, тюзюнлей адамла анда туруп, сёлешгенлери, башхала бла бирге табийгъатда солугъанлары да кюч-къарыу береди. Жылла бла адам фатарында кеси турса, тюнгюледи, ол а, белгилисича, аны саулугъун да бузады.

Асан улу «Намысда» аналагъа бла сабийлеге бёлюм да уллуракъ боллукъду, дегенди. Ол былтыр ачылгъанды. Сёз ючюн, къагъанакъ сабийи бла ана къыйын жашау болумлагъа тюшсе, ол Сабий юйде бёлюмде бир кесек кечинирге боллукъду. Алай уллуракъ сабийлери болгъанла уа не этсинле? Бир-бирде аланы не жашаргъа юйлери, не ашаргъа ашлары болмай къалгъанда, къайры барсынла? Энди бу бёлюм аллайлагъа болушурукъду.

Районладан сёлешгенле комиссияны жыйылыууна школланы директорларын да чакъырыргъа керекди, дегенديле. Лескен районда эсепде тогъуз юй турады.

Сабийлерине къараялмагъанла жаланда ишсизле тюйюлдюле, аланы араларында ичгичине бла наркоманла да бардыла. Озгъан жылда Къабарты-Малкъарда онеки адам ичгичиликден бла наркоманиядан багъыуну ётгенديле. Жарсыугъа, бир къауум замандан ала алгъын ызларына къайтып къаладыла. Алай сабийни жашауына къоркъуу болса, аланы ата-ана эркинликлерин сыйырып, сабийни интернатха саладыла.

КъМР-ни жарыкъландырыу министрини оруннасары эм Акъылбалыкъ болмагъанланы ишлерин эм эркинликлерин къоруулау жаны бла комиссияны жууаплы секретары Екатерина Мисостова айтханга кёре, озгъан жылда бир адам да къарамай жашагъан сабийлени саны 156 болгъанды, аланы бирлерин больницалагъа, къалгъанларын социал жаны бла къоруулау учреждениялагъа орнатхандыла. Ата-анала узакъылада ишлегенлери себепли, иннала бла аппала бла къалгъан сабийле аланы оноуларына сыйынмай да къаладыла, бир-бирде уа ичгичиле, наркоманла сабийлери бла бир юйде жашагъанлыкъгъа, ол не зат этгенин билген окъуна этмейдиле.

Жыйылыуда рейдле кёп бардырылгъаны айтылгъанды. Алай аладан сора не зат этилгенди, сабийлени жашауларында не зат тюрленнгенди – аны да сюзерге керекди, дегенديле сёлешгенле.

Бу жылны биринчи январына эсепде 332 юйюр тура эди, алада уа 995 сабий ёседиле. Аланы асламысы къолайсызла, кёп сабийлиле эм жаланда аналары болгъанладыла. Алагъа районлада Комплекс реабилитация арала да болушадыла.

Жарсыугъа, бир-бирде сабийни къыйналып тургъанын кёрселе да, анга жамауат да эс бурмайды. Къонушла, школда устазла, бирсиле да хар сабийге къараргъа борчлу болгъанлары туурады. Сёз ючюн, жыйылыуда белгиленнгенине кёре, бусагъатда он сабий бир жерде да окъумайдыла. Ала ачыкъланнгандыла. Билинмей тургъанла уа ненчадыла?.. Билим алыуда акъылбалыкъ болмагъан сабий бир тохтаса, артда башхалагъа жетген, ала бла бирге окъуучу къыйыныракъ болады. Заманында ачыкъланнган къайсы жарсыуну, къыйынлыкъны да кетерирге тынчыракъды. Аны ючюн къураладыла быллай жыйылыуда да.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Спорт

Гёжефлерибиз – эм кючлюлени къауумунда

Россейни Жигити генерал-лейтенант Роман Кутузовну хурметине Суздальда грек-рим тутушуудан халкъла аралы эришиу къуралгъанды. Анга Россейден, Азербайджандан, Беларусьдан, Ирандан, Къазахстандан, Къыргъызстандан, Молдавиядан 200-ден аслам гёжеф къатышхандыла.

Къабарты-Малкъарны келечилери анда алты майдал къытхандыла. «Алтынла» къоллу Локияланы Жамболат (63 кг) бла Ауес Гонибов (82 кг) болгъандыла. Жамболат алгъа Владимирден Роман Ивановну, артда москвачы Артур Петросянны хорлагъанды, ахыр тюбешиюнде уа Ханты-Мансийск автоном округдан Рахман Таумурзаевден да кючлю болгъанды.

Саугъа жерлеге Марат Кампаров (130 кг), Валерий Желдашев (72 кг), Адам Гаужаев (67 кг), Тембулат Абазов (87 кг) чыкъгъандыла.

Уллу эришиулени аллында – ахшы сынам

Нальчикде каратени киокусинкай тюрлюсюнден республиканы кубогу бардырылгъанды. Анга район эм шахар клубладан Къарачай-Черкесден бла Ингушетиядан 230 спортчу къатышхандыла.

«Алтынланы» Сотталаны Абдуллах, Чабдарланы Ачемез, Къурманланы Хаджимурат, Камилла Калоева, Роман Ким эм башхала къытхандыла. Кюмюш эм доммакъ майдалланы Созайланы Амирхан, Къарачайланы Кантемир, Ностуланы Карим, Жаболаны Тенгиз, Балаланы Руслан, Чечелланы Аскер, Жашуулланы Элдар, Багъатыраны Ахмедхан эм башхала алгъанды. Аланы тренерле Аппайланы Акъболат, Насыпланы Тахир, Даут Кешев, Зураб Джинчарадзе, Мурат Захохов юйретедиле.

Алчылыкъны ычхындырмагъандыла

Пятигорск шахарда боксдан СКФО-ну шахарларыны ачыкъ турнири бардырылгъанды, анда 136 боксчу сермешгенديле. Анга бизни республикадан да жаш спортчула къатышхандыла.

Эришиуде тренер, регионну боксдан департаментини башчысы Гадийланы Даниялда жарау этгенле жетишимли болгъандыла. Аладан биринчи жерлеге Атабийланы Рустам (80 кг), Биттирланы Руслан (75 кг) бла Аслан (70 кг) чыкъгъандыла. Шекерланы Дамир (31 кг), Феликс Губачиков (60 кг), Дамир Тотоев (57 кг) эм талай башха спортчу кюмюш майдалланы алгъандыла.

Хорлам бла къайтхандыла

Краснодар крайда баскетболдан «Баскетбол лига ЮГ» деген регионла аралы турнирни жарым финал эм финал оюнлары бардырылгъандыла. Алагъа СКФО-дан бла ЮФО-дан 16 жыллары толмагъан спортчуладан къуралгъан команда къатышхандыла.

Къабарты-Малкъардан анда баскетболдан экинчи номерли школну къаууму эришгенди. Жарым финалда спортчуларыбыз Кърымны келечилери бла тюбешгенديле эм айырмалы 83:31 эсеп бла хорлагъандыла. Финалда да Кропоткинодан команданы 51:47 эсеп бла къытхандыла, алай бла хорлам бла къайтхандыла. Аланы тренерле Римма эм Осман Тхакахова хазырлагъандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Мадар

Элде ишлерге алланып

«Земский врач–фельдшер» программагъа кёре быйыл 14 медикге иш табылгъанды. Андан сора да, 11 врач бла орта медицина ишчи 2023 жылны ахырына дери иш бла жалчытыллыкъдыла. Аланы Зольск, Черек, Май, Чегем, Бахсан, Урван, Терк, Элбрус, эм Прохладна районлагъа жиберликдиле. Кёбюсю терапевтле бла педиатрладыла, алай энчи усталыкълары болгъанла да бардыла – оториноларинголог, онколог, инфекционист, уролог.

Эсгертиу: «Земский доктор» программа Россейде 2012 жылдан бери жашауда бардырылады эмда 2024 жылда тохтатыллыкъды. Аны баш мураты – жашагъан адамларыны саны 50 мингден аслам болгъан узакъ жерлеге урунургъа ыразылыкъларын билдирген специалистлеге ырысхы бла себеплик этиудю. Программагъа кёре бир кере ачха бла тутхучлулукъ этиледи.

Къабарты-Малкъарны юсюнден айтханда, «Земский доктор» программа 2019 жылдан бери бардырылады. Ол кезиуню ичинде эл тийреледе медицина учреждениялагъа ишлерге 139 врач киргенди. 2022 жылны эсеплерине кёре уа, бизни республика бу программаны толтруруда биринчи болгъанды, деп билдиреди Къабарты-Малкъарны Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасындан.

БАШИЙЛАНЫ Алима
хазырлагъанды.

Чекчиле

Хунерлиле бла гиртчиле сайланнгандыла

«Чекчилени жаш нёгерлери» республикалы конкурс быйыл 13-чю кере болгъанды. Эришиуле Черек, Чегем, Прохладна, Элбрус районланы бла Нальчикни билим бериу учреждениялярында отрядланы араларында къуралгъандыла, деп билдиргенديле кюч ведомствону пресс-службасындан. Битеу да бирге ФСБ-ны КъМР-де Чекчи управлениясыны башчысыны сауўасы ючюн 12 команда эришгенди. Бу жумушлагъа жюз окъуучу къатышхаными айтырчады.

Алагъа тизгинде сюелип къалай баргъанларын эмда жыр айтханларын, автоматны чача эм жыя билгенлерин, кероздан къалай атханларын, радиация эм химиялы удан къоруулануну мардаларын кёргюзтюрге керек эди. Дагъыда жаш адамла къыралыбызны эм чекчи органланы тарыхларын къалай билгенлерин да кёргюзтгенديле.

Эришиуледен сора уа чекчилери жаш нёгерлери саутла эм аскерчи техника бла шагъырей болгъандыла.

Битеу эришиуледен сора уа айырмалыланы атлары ачыкъланнганды. Биринчи жерге Тырныауузну 6-чы номерли школуну отряды чыкъгъанды. Экинчиле Огъары Малкъарны 2-чи номерли, ючюнчюле Прохладный шахарны 4-чю номерли школларыны отрядлары болгъандыла.

Хорлагъанла майдалла эм дипломла бла саугъаланнгандыла. Тырныауузну жаш чекчилерине уа Кубок берилгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Саулукъ

Кёмеден къоруулануну къыйматлы эсгертиулери

Роспотребнадзорну Къабарты-Малкъарда управлениясыны жукъгъан ауруула бла байламлы бёлюкюню баш специалисти-эксперти Залина Жамборова айтханнга кёре, биогюнлюкде кёмеден ауруугъан онбир адамны, ол санда сегиз сабийни, саулукълары тинтиледи. Алай бла Нальчикде – юч, Бахсан районда – беш, Терк районда – бир эм Урван районда эки саусуз болгъаны белгилиди.

Кёме хауа эм тюкюрюк бла жукъгъан къыйын аруугъа саналады. Аллай саусузну эти къызады, аузу бла буруну чагъады, териси чапырады, кёзлери ауруп башлайдыла. Ауруу теренгге кетсе, адамны нервалары, аш оруну бла чегилери къыйнап тебирейдиле. Андан сора да, ол бир-бир ауруулагъа кёчерге къоркъуулуду.

Анга кёре апрельден баслап, жылны ахырына дери Хайырланыучуланы эркинликлерин сакълау эм адамгъа иги болум къурау жаны бла федерал службаны бёлюмю дарман салдырыргъа керегин эсге салады.

Биогюнлюкде бу жаны бла болумну адамлагъа билдирир мурат бла ангылатыу иш бардырылады. Анга коллективле да тири къатышадыла. Ол а регионлада ауруугу кенг жайылырындан сакъларгъа себеплик этген амалладан биридиди.

Тыш къыраллагъа барама дегенле да эки ийыкъ алгъа дарман салдырыргъа керекдиле.

Бизни корр.

Игиленирлиу

Табийгъат жолчукъла тапландырыллыкъдыла

Быйыл Минги тауда жолучучгъа жюрюген алты жолну экомаршрутну тап халгъа келтирирге белгиленеди, деп билдиреди республиканы Курортла эм туризм министерствосундан.

Бу ишни Кавказ.РФ биригиу тамамлайды. Табийгъат жолланы узунлукълары 30 километрге жетеди, ала барысы да курортну тийресиндедиле. Биринчиси Минги тауну башына элтген тёрели маршрутду, анда бурулуа, бидириу къангала бла навигация амалла орнатылыкъдыла. Эки экожол Элбрусда кёлге элтедиле, алайдан Гитче Азау чыран бла «Къызыны эшмелери» атлы чучхура кёрюнедиле.

Туристле сюйген Азау-Чегет эм Азау-Тегенекли жолла да тапландырыллыкъдыла. Жангыртыу ишле Семерка чыранны къатында Донгузорун кёлге элтген жолда да толтруруллукъдула. Бусагъатда аланы техника болумлары тинтиледиле, эскизле жарашдырыладыла.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Право

Кесигизни алдатмагъыз

Россейни МВД-сыны Нальчикде бёлюмюне 22-жыллыкъ жаш тарыгъын келгенди. Ол айтханнга кёре, танышындан къонакъ юйлени рекламасына ачыкъ салып, файда тюшюрюргге себеплик этерик сайты юсюнден эшиттеди. Интернетде ол билдириуню табып, анда чыкъгъан ссылкагъа киргенди, сора эсепге тюшгенди. Ызы бла мессенджер бла танымагъан тишириуугъа жазгъанды. Ол а жашха аны иши къонакъ юйледе отоулагъа бронь алыу болгъанын айтханды, алай бла аланы атлары бютюн кенг белгили боллукъларын да билдиргенди.

Тишириу анга сетьде «бохча» да къурагъанды, ары къаллай бир ачха тюшгенин кёрюп турлукъса деп. Анга айтылгъан жумушланы барысын да толтургъандан сора, жаш нальчикчи тишириу айтхан банк карталагъа 207 минг сомну ётдюргенди. Экинчи кюн а виртуал «бохчысындан» ачханы кесини банк картасына ётдюрюргге кюрешгенди, алай боламагъанды. Сора тишириугъа сёлешгенди, алай жууап табалмагъанды, ол кесин тапдырмай къойгъанды. Андан сора жаш аманлыкъчыланы хыйналарына алданнганын ангылагъанды эмда право низамны сакълаучулагъа ани юсюнден билдиргенди.

Бу болум бла байламлы Россейни МВД-сыны Нальчикде управлениясы уголовный иш ачханды.

Право низамны сакълаучу органла жамауатха дайым сакъ болургъа чакъырадыла, хыйлачылагъа кеслерин алдатмаз ючюн не этергe кереклисин ангылатадыла:

– уллу компанияла бу халда реклама этмейдиле эм танымагъан инсанларындан ачхагъызны бизге салып хайырланырларын излемейдиле;

– белгили компанияланы жалгъан сайтларын жангыз да аманлыкъчыла къурайдыла эм женгил файда тюшюрюксюз деп, жамауатны алдаргъа кюрешедиле;

– танымагъан телефон номерледен сёлешгенлеге эм жазгъанлагъа ийнанмагъыз;

– Интернетде белгисиз ссылкала бла бир жары киргеге эм танымагъан адамларыгъызгъа ачха жибермегиз.

Болсада, аманлыкъчылагъа алданнган эсегиз, мычымай полициягъа билдиригиз, деп эсгертедиле Россейни МВД-сыны Нальчикде бёлюмюню пресс-службасындан.

ХОЛАМХАНЛАНЫ Алима
хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62**. Корректорла – **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика – **42-66-73.**
Культура – **42-66-76.**
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюю эм жазыуу – **42-37-94.**
Энчи корреспондент – **42-68-72.**
Операторла – **42-66-85, 40-28-97.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материалларда айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерациясы Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер —**ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандыру ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефона: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Газет айыкъда юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикте кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса– дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Ахматланы Люаза (1,2-чи бетле), Геляланы Валя (3-чю бет), Зезаланы Лида (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы **1681** экз. Заказ № **1087**
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru